

Р.В. Вереша,
кандидат юридичних наук
(Академія адвокатури України)

Вина (коментар до ст. 23 КК України)

Ключові слова: вина, психічне ставлення, зміст вини, психологічна концепція вини, склад злочину.

Стаття 23. Вина

Виною є психічне ставлення особи до вчинюваної дії чи бездіяльності, передбаченої цим Кодексом, та її наслідків, виражене у формі умислу або необережності.

1. Вина — це центральне поняття кримінального права, основна, обов'язкова ознака будь-якого складу злочину. Вона визначає саму наявність суб'єктивної сторони складу злочину і значною мірою її зміст. Відсутність вини виключає суб'єктивну сторону і тим самим склад злочину. Від правильного вирішення питання про вину, насамперед, залежить зміцнення законності в діяльності органів і посадових осіб, що ведуть боротьбу із злочинністю.

2. У кримінальному законодавстві України поняття вини вперше дано в КК України 2001 року. Передумовою вини є осудність особи, яка вчинила злочин, і досягнення нею віку встановленого для кримінальної відповідальності за такий злочин.

В теорії кримінального права щодо нормативного визначення поняття вини можна виділити три основні підходи:

1) дається нормативне визначення як загального поняття вини, так і окремих її форм та видів;

2) підхід, в якому відсутнє окреме визначення поняття вини на нормативному рівні, а даються визначення її окремих форм та (або) видів;

3) на нормативному рівні закріплюються форми та види вини, але не розкривається їх зміст.

Перший підхід передбачено, наприклад, в кримінальному праві Республіки Білорусь та України. Також цей підхід було передбачено в альтернативному проекті КК України. Наприклад, у ч. 1 ст. 21 КК Республіки Білорусь дається визначення поняття вини, а у статтях 22, 23, 25 передбачається визначення її форм та видів; у ст. 19 альтернативного проекту КК України давалось визначення поняття вини, а у статтях 20, 21 передбачалось визначення її форм та видів.

Другий підхід знайшов своє втілення, наприклад, в кримінальному праві Австралії, Австрії, Республіки Болгарія, Гани, Грузії, Ефіопії, Італійської Республіки, Йорданії, Киргизької Республіки, Китайської Народної Республіки, Латвійської Республіки, Литовської Республіки, Лівану, Нігерії, Республіки Польща, Республіки Казахстан, Республіки Корея, Республіки Сан-Марино, Російської Федерації, Сирії, Сомалі, Республіки Узбекистан, Франції, Швейцарії, штату Нью-Йорк (США), штату Висконсин (США), штату Огайо (США). Так, у розділі 5 КК Австралії визначаються: елементи вини (п. 5.1), умисел (п. 5.2), злочинне знання (завідомість) (п. 5.3), необережність (п. 5.4), недбалість (п. 5.5);

ст. 21 КК Республіки Сан-Марино визначає умисні злочини, неумисні злочини та проступки.

Третій підхід застосовується, наприклад, в кримінальному праві Данії, Іспанії, Нідерландів, ФРН, Швеції, Японії. Так, у § 15 КК ФРН встановлено, що караним є лише умисне діяння, якщо закон прямо не передбачає покарання за необережне діяння; ст. 38 КК Японії передбачає умисел, необережність та помилку.

Слід зазначити, що англійське кримінальне право не містить законодавчого визначення вини і її форм, хоча, відповідно до загального права, для притягнення до кримінальної відповідальності, як правило, потрібна наявність не лише *actus reus*, але і *mens rea*. Однак зміст поняття *mens rea* (що, на думку деяких вчених, невдало перекладається буквально як винуватий розум) не дається в законі і неоднаково трактується на практиці та в доктрині. Немає єдності навіть у переліку форм *mens rea*. У більшості випадків такими вважаються намір, необережність (неусвідомлена необережність, нерозсудливість), недбалість, а також винувате знання.

Можна виділити два основних типи (варіанти) розкриття основного змісту поняття «вина» на нормативному рівні:

1) «пряме» визначення поняття вини, що безпосередньо розкриває це поняття. Такий підхід передбачено, наприклад, у ч. 1 ст. 21 КК Республіки Білорусь: «Вина — це психічне ставлення особи до вчинюваного суспільно небезпечного діяння, що має вираз у формі умислу або необережності». Очевидно, що дане визначення базується на психологічній концепції (теорії) вини;

2) «непряме» розкриття змісту поняття вини, коли її основний зміст частково впливає з формулювання, яке стосується іншого поняття. Такий підхід передбачено, наприклад, у ст. 10 КК Іспанії, у ч. 1 ст. 1, ч. 1 ст. 6 Кримінального закону Латвійської Республіки, § 20 КК штату Каліфорнія (США).

Хоча в кримінальних кодексах переважної більшості зарубіжних держав пряме

визначення поняття вини не наводиться, визначення поняття вини, що дається у ст. 23 КК України, потрібно, оскільки воно дозволяє:

1) визначити природу вини як психічного феномену, що має прояв при вчиненні злочину;

2) в загальних рисах розкрити зміст вини, її сутність;

3) відповісти на питання: до чого встановлюється психічне ставлення — до діяння, його наслідків або злочину в цілому, чи є вина проявом свідомого або несвідомого психічного, або вона є результатом їх взаємодії. Тому не можна погодитися з думкою тих вчених, які зазначають, що у зв'язку з багатогранністю, складністю, в певному розумінні неосяжністю вини не слід давати її визначення в законі, яке може бути представлено лише у спрощених логічних формах.

Домінуючою в теорії кримінального права України є психологічна концепція вини, з позицій якої і дається визначення цього поняття у ст. 23 КК України.

4. Закріпивши у ст. 23 КК України визначення поняття вини, законодавець вжив формулювання, які не можна розуміти однозначно, зокрема, по-різному можна розуміти зміст понять «дія чи бездіяльність, передбачена цим Кодексом», та термін «наслідки». Щодо розуміння змісту цих понять можна виділити два підходи.

4.1. Відповідно до першого підходу, формулювання «... вчинюваної дії чи бездіяльності, передбаченої цим Кодексом ...», можна розглядати як загальну характеристику, яка охоплює не лише специфічний кримінально-правовий зміст діяння як елементу об'єктивної сторони складу злочину, а й інші його елементи, зокрема обстановку, час, місце, спосіб тощо; очевидно цей підхід передбачає, що і елементи складу злочину, які характеризують об'єкт (зокрема, відповідні властивості предмета і потерпілого від злочину), також охоплюються поняттям «... дії чи бездіяльності, передбаченої цим Кодексом ...» В межах цього підходу поняття «наслідки» також не може обмежуватись та розумітись лише як

елемент (ознака) об'єктивної сторони складу злочину, оскільки відповідно до ст. 23 КК України ставлення особи до наслідків є обов'язковим елементом вини, а в окремих юридичних складах злочинів (так званих формальних) наслідки як обов'язковий елемент об'єктивної сторони відсутні. Можливо, в даному разі законодавець розуміє під наслідками відповідні негативні зміни в об'єкті посягання — незалежно від того, чи втілюються вони в конкретну для сприйняття форму, чи проявляються на «соціальному рівні» без зовнішнього «об'єктивного» їх прояву.

Таким чином, перший підхід дозволяє констатувати, що відповідні формулювання ст. 23 КК України не кореспондують з традиційним вживанням їх в межах вчення про склад злочину і потребують додаткових пояснень та застережень.

4.2. Відповідно до другого підходу розуміння поняття «дії чи бездіяльності, передбаченої цим Кодексом» і поняття «наслідків» здійснюється в межах традиційної термінології вчення про склад злочину; тоді діяння (дія чи бездіяльність) розглядаються як елемент (ознака) об'єктивної сторони складу злочину. Таким же елементом (ознакою) є наслідки. Відповідно інші елементи об'єктивної сторони, які в окремих складах злочинів є обов'язковими (спосіб, час, місце, обстановка тощо), а тим більше елементи, що характеризують об'єкт злочину, зазначеними поняттями не охоплюються. Між тим, в межах складу злочину певне ставлення до так званих обов'язкових «об'єктивних» елементів (не лише до діяння та наслідків) традиційно утворює конкретний зміст вини.

Таким чином, другий підхід дозволяє констатувати: якщо розуміти відповідні поняття в межах термінології, характерної для вчення про юридичний склад злочину, то визначення поняття вини в ст. 23 КК України потребує певних уточнень.

5. Вина та деякі суміжні правові поняття. У Конституції України, КК України, КПК України використовуються терміни: «вина», «винність», «невинність», «винний» («винен»), «невинний», «винува-

тість», «невинуватість», «винувата» («винуватий»), «невинувата» («невинуватий»). Так, зокрема, вживаються слова (у відповідних відмінках, інколи у множині):

1) У Конституції України: 1) «вина» (ч. 1, 3 ст. 62); 2) «невинуватість» (ч. 2 ст. 62); 3) «невинувата» (ч. 1 ст. 62).

2) У КК України: 1) «вина» (ч. 2 ст. 2, ст. 23); 2) «винний» (ст. 46, ч. 1 ст. 50, ч. 1 ст. 51, ч. 2 ст. 53, п. 3 ч. 1 ст. 65, ч. 1 ст. 69, ч. 3 ст. 70, п. 2 ч. 2 ст. 115, ч. 3 ст. 143, ч. 2 ст. 144, ч. 1 ст. 258); 3) «невинний» (ч. 1 ст. 372); 4) «винувата» («винуватий») (ч. 2 ст. 2, ч. 2 ст. 120, ч. 1 ст. 191); 5) «винність» як поняття прямо взагалі не вживається в КК України. В ч. 3 ст. 29 КК України вживається також формулювання «ставляється в вину» (воно, очевидно, є похідним від поняття «ставлення в вину»).

3) У КПК України: 1) «вина» (ч. 2 ст. 74); 2) «винність» (п. 12 ч. 1 ст. 32, п. 2 ст. 64, ч. 1 ст. 65, ч. 3 ст. 426); 3) «невинність» (п. 12 ч. 1 ст. 32, ч. 4 ст. 334); 4) «винний» («винен») (ст. 2, ст. 4, ч. 2 ст. 15, ч. 2 ст. 74, ч. 2, 3 ст. 93, ч. 2 ст. 121, ч. 6 ст. 143, ст. 298, п. 3 ч. 1 ст. 324, ч. 1, 6 ст. 335, ч. 4 ст. 408, п. 2 ч. 1 ст. 448); 5) «невинний» (ст. 2, ч. 9 ст. 335).

Офіційне законодавче визначення поняття «вина» дається лише у ст. 23 КК України; зміст понять «винність», «винний» (винен), «винуватість», «винуватий» у чинному законодавстві, рішеннях Конституційного Суду України, підзаконних нормативних актах, роз'ясненнях Пленуму Верховного Суду України тощо безпосередньо і прямо не розкривається.

Розглядаючи питання про те, чи однаковий (або принаймні однотипний) зміст вкладається в поняття «вина» в різних галузях права, необхідно констатувати, що в адміністративному, трудовому та цивільному праві поняття «вина» не може мати однакового змісту. Водночас, в основі лежить традиційне розуміння поняття вини як психологічної категорії, що певним чином характеризує зміст будь-якого правопорушення. Таке розуміння поняття вини має бути орієнтиром і для вирішення питання про те, чи вживається поняття «вина» в ч. 1 ст. 62 Конституції України і окремих

статтях КК України в одному і тому ж значенні. В ч. 1 ст. 62 Конституції України зазначено, що особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду. Цей конституційний принцип ґрунтується на принципі презумпції невинуватості людини, що відображений в п. 2 ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, п. 1 ст. 11 Загальної декларації прав людини, ч. 2 ст. 6 Конвенції СНД про права і основні свободи людини, де зазначається, що кожен обвинувачений у кримінальному злочині має право вважатися невинуватим, поки винуватість його не буде доведена відповідно до закону. Схожі положення містяться також в конституціях деяких зарубіжних держав (наприклад, ч. 2 ст. 27 Конституції Італійської Республіки, ч. 2 ст. 32 Конституції Португальської Республіки, ч. 1 ст. 49 Конституції Російської Федерації).

Конституційний термін «невинувата», «невинуватість» за своїм змістом, очевидно, наближається до широкого розуміння винуватості (за принципом — «від противного»). Кореспондуючи з терміном «невинувата» за тим же принципом «від противного», широке розуміння має очевидно і термін «вина», вжитий у ч. 1 ст. 62 Конституції України (відтворений у ч. 2 ст. 2 КК України). Якщо поставити традиційне розуміння вини як психологічної категорії, що характеризує лише одну з сторін злочину (правопорушення), в контекст ч. 1 ст. 62 Конституції України (ч. 2 ст. 2 КК України), ми не одержимо коректного формулювання, оскільки в обвинувальному вирокі суд встановлює не лише саме по собі психічне ставлення особи до вчинюваної дії чи бездіяльності та її наслідків.

6. **Вина і склад злочину.** Проблема співвідношення вини і складу злочину — не нова для теорії кримінального права. Ця проблема ставилась у межах основних кримінально-правових концепцій (теорій) континентальної системи права (нормативної, оціночної, фінальної, об'єктивної та психологічної теорій вини) і розглядалась

окремими представниками науки кримінального права.

Відповідно до ст. 23 КК України, «виною є психічне ставлення особи до вчинюваної дії чи бездіяльності, передбаченої цим Кодексом, та її наслідків, виражене у формі умислу або необережності». Основними категоріями, що характеризують вину, є зміст, форма, сутність та об'єм.

Під змістом філософія розуміє єдність всіх складових елементів об'єкта, його властивостей, внутрішніх процесів, зв'язків, суперечностей і тенденцій, що являють собою визначальну сторону явищ або об'єктів. Вина як кримінально-правова категорія — це психічне ставлення, що знайшло вияв у конкретному злочині. Складовими елементами цього ставлення є свідомість та воля. Різні комбінації свідомості та волі як окремих елементів даного ставлення утворюють різні модифікації вини. Тому інтелект та воля у певному, передбаченому кримінальним законом їх поєднанні утворюють **зміст вини**.

Вина — поняття юридичне, тому не слід надмірно психологізувати її, намагаючись наповнити терміни, за допомогою яких закон визначає умисел та необережність, тим значенням, що вкладає в них психологія, а тим більше — доповнювати характеристику форм вини психологічними термінами, що не використовуються законодавцем.

Предметний зміст обох елементів вини, тобто сукупність фактичних обставин, що мають юридичне значення, визначається конструкцією конкретного юридичного складу злочину.

Законодавець, як правило, не розкриває предметний (конкретний) зміст вини, залишаючи це питання на вирішення теорії кримінального права та судової практики. Винятком є Кримінальний закон Латвійської Республіки, в ч. 2 ст. 8 якого передбачено, що при визначенні форми вини особи, що вчинила злочинне діяння, необхідно встановити психічне ставлення цієї особи до об'єктивних ознак злочинного діяння.

Отже, зміст інтелектуального моменту вини визначається способом законодавчого опису злочину. До нього входять усві-

домлення характеру об'єкта і характеру вчинюваної дії або бездіяльності. А в так званих матеріальних складах злочинів інтелектуальний момент охоплює, крім того, і передбачення (або можливість передбачення) суспільно небезпечних наслідків. Інколи законодавець вводить в число обов'язкових елементів юридичного складу злочину певну додаткову ознаку, що характеризує місце, час, обстановку тощо. Усвідомлення цих додаткових ознак суспільно небезпечного діяння також входить у зміст інтелектуального елементу вини.

Вольовий зміст вини також визначається конструкцією складу злочину. Предметом вольового ставлення суб'єкта є практично те саме коло фактичних обставин, що становлять предмет інтелектуального ставлення. Це обставини, що визначають юридичну сутність діяння і в своїй сукупності утворюють склад даного злочину. При цьому необхідно виділити, вольове ставлення до головної об'єктивної ознаки складу злочину, в якій втілюється суспільна небезпечність даного діяння. Ставлення до цієї ознаки є визначальним критерієм при встановленні форми вини.

Формою є внутрішня структура сталих зв'язків і взаємодій елементів, властивостей та процесів, що утворюють предмет або явище, а також спосіб існування і виразу змісту. Форма вини визначається закріпленим у законі співвідношенням психічних елементів (свідомості і волі), що утворюють зміст вини, тобто відмінністю в інтенсивності і визначеності інтелектуальних та вольових процесів, що відбувається в психіці суб'єкта злочину. Вона вказує на спосіб інтелектуальної і вольової взаємодії суб'єкта з об'єктивними обставинами, що становлять юридичну характеристику даного виду злочинів. Як уже зазначалось, наприклад, в Кримінальному законі Латвійської Республіки, «при визначенні форми вини особи, що вчинила злочинне діяння, необхідно встановити психічне ставлення цієї особи до об'єктивних ознак злочинного діяння» (ч. 2 ст. 8).

Визначаючи умисел та необережність, законодавець виходить з психічного

ставлення лише до діяння (дії або бездіяльності) і до його наслідків. На перший погляд може видатись, що виною не охоплюється ставлення до таких елементів, як місце, час, спосіб, обстановка вчинення злочину тощо. Однак такий висновок був би помилковим, оскільки він ґрунтується на надмірно вузькому трактуванні терміна «діяння», що розуміється лише як родове поняття дії або бездіяльності. Але діяння — це не лише активна або пасивна форма поведінки, а вчинок, що вчинюється певним способом у конкретних умовах, часі і т. п. Причому нерідко саме ці обставини надають діянню суспільно небезпечного характеру.

Відповідно до принципу суб'єктивного інкримінування, притягнення до кримінальної відповідальності є обґрунтованим лише за умови, що виною суб'єкта охоплюються всі обставини, які утворюють у сукупності склад конкретного злочину. Це стосується не лише обставин, що є необхідними елементами основного юридичного складу злочину, а і кваліфікованих видів.

Елементи юридичного складу злочину, що мають кваліфікуюче значення умовно можна поділити на чотири групи:

- 1) ті, що характеризують об'єкт посягання;
- 2) ті, що характеризують дію або бездіяльність;
- 3) ті, що стосуються наслідків;
- 4) ті, що стосуються суб'єкта злочину.

Найбільш розповсюдженим кваліфікуючим елементом умисних злочинів, за чинним кримінальним законодавством України є суспільно небезпечні наслідки, що вказані в законі конкретно (наприклад, заподіяння шкоди здоров'ю, смерть особи, загибель декількох осіб тощо), або шляхом оцінки ступеня їх тяжкості (особливо тяжкі, тяжкі тощо).

У теорії кримінального права України щодо вирішення питання про усвідомлення характеру об'єкта або обставин об'єктивної сторони, що істотно впливають на характер і ступінь суспільної небезпеки діяння при вчиненні умисних злочинів, існують наступні підходи. **Зокрема:**

1) психічне ставлення винуватого при вчиненні згвалтування з використанням безпорадного стану потерпілої особи до її перебування в такому стані може бути різним:

а) суб'єкт точно знав, що потерпіла особа перебуває в безпорадному стані, наприклад, бачив, що вона непритомна;

б) суб'єкт допускав, що потерпіла особа може перебувати в безпорадному стані, наприклад, після вживання нею наркотиків;

в) суб'єкт не усвідомлював, що потерпіла особа перебуває в безпорадному стані, але міг і повинен був це усвідомлювати.

Перші два випадки охоплюються поняттям «усвідомлення» і тому не виходять за межі умисної форми вини, в тому числі і за межі прямого умислу, характерного для згвалтування. Третій же випадок, очевидно, становить специфічний різновид так званої складної вини (складної форми вини), коли психічне ставлення до певних обставин, передбачених як обов'язкові ознаки в юридичному складі умисного злочину, містить елементи необережної вини (злочинної недбалості). У такому випадку злочин у цілому вважається вчиненим умисно, а судова практика інкримінує зазначені обставини винуватому при кваліфікації його дій навіть за «необережного» до них ставлення. Подібним чином вирішив питання стосовно «необережного» ставлення до перебування потерпілої особи в безпорадному стані і Верховний Суд України. Водночас, із теоретичної точки зору, зазначений підхід видається сумнівним, оскільки вжите в ч. 1 ст. 152 КК України слово «використання» в його традиційному розумінні означає свідому і цілеспрямовану діяльність.

2) Відповідно до ч. 3 ст. 152 КК України згвалтування неповнолітньої особи буде мати місце тоді, коли потерпілій особі на момент вчинення злочину не виповнилося 18 років. При цьому, як зазначив Пленум Верховного Суду України, кваліфікація вчиненого винуватим згвалтування за ч. 3 ст. 152 КК України можлива лише у випадках, коли він знав або допускав, що вчиняє насильницький статевий акт з неповнолітньою особою, а так само, коли він міг і

повинен був це передбачити. Отже, перед нами ще один випадок можливої наявності в умисному злочині окремих елементів необережної форми вини. Однак на відміну від попереднього випадку — щодо безпорадного стану потерпілої особи — тут запропонований Пленумом Верховного Суду України підхід видається цілком виправданим. Неповнолітній вік потерпілої особи не може бути підставою для кваліфікації за ч. 3 ст. 152 КК України, якщо буде доведено, що винуватий сумлінно помилявся щодо фактичного віку потерпілої особи.

7. Як правило, форма вини в юридичному складі злочину єдина, оскільки відповідно до закону вона визначається в матеріальних складах ставленням особи до суспільно небезпечних наслідків, а в формальних — до своїх суспільно небезпечних дій. Якщо злочинне діяння (дія або бездіяльність) викликає один наслідок, то ставлення до нього може характеризуватися виною у формі умислу або необережності, і, відповідно, злочин у цілому слід визнати вчиненим умисно або з необережності. Водночас слід звернути увагу на те, що в кримінальному законодавстві України є особлива кримінально-правова конструкція — зміст вини у юридичних складах злочинів, створених за типом частин 1, 2 ст. 364 КК України (зловживання владою або службовим становищем). З суб'єктивної сторони цей злочин вчинюється лише з прямим умислом. Однак щодо наслідків психічне ставлення службової особи може бути як у формі умислу, так і необережності.

Інакше це буде в тих випадках, коли «формальний» склад за своєю конструкцією передбачає вчинення двох обов'язкових дій або «матеріальний» склад — настання двох (декількох) наслідків.

Так, склад злочину, передбачений ст. 428 КК України — залишення гинучого військового корабля командиром, охоплює дві дії винуватого: а) невиконання до кінця своїх службових обов'язків і б) залишення корабля. При цьому перша дія може бути як умисною, так і необережною, друга вчиняється лише з прямим умислом.

Інший випадок — злочин з двома наслідками (наприклад, умисне заподіяння тяжкого тілесного ушкодження, що спричинило смерть потерпілого). Першим наслідком є заподіяння тяжкої шкоди здоров'ю, ставлення до якого — умисне. Необережне ставлення до другого наслідку (в даному випадку — смерті потерпілого) впливає із змісту ч. 2 ст. 121 КК України.

Визначаючи діяння як таке, що вчинене умисно або з необережності, ми даємо цілісну характеристику його суб'єктивних ознак. Однак в дійсності ця цілісна характеристика є складною, оскільки вона складається з психічного ставлення суб'єкта до окремих об'єктивних ознак складу злочину, а ці ознаки різноманітні.

Стверджуючи, що крадіжка — умисний злочин, ми вказуємо на ставлення особи до всіх об'єктивних елементів крадіжки в цілому, причому ці елементи розглядаються в узагальненому вигляді (дія і наслідок). Хоча в дійсності крадіжка вчиняється не взагалі шляхом «дії», а шляхом визначеної дії — «таємне викрадення чужого майна». Оскільки це так, то і суб'єктивна сторона крадіжки передбачає усвідомлення кожного

з об'єктивних елементів цього складу злочину: розуміння того, що вчинюється «викрадення», що воно проходить «таємно» і що викрадається «чуже майно». Крім того, є також і бажання все це вчинити.

8. Поняття «психічне ставлення», що вживається в ст. 23 КК України, конкретизується у відповідних формулюваннях, вжитих у статтях 24, 25 КК України. Такими формулюваннями є:

1) «усвідомлювала суспільно небезпечний характер свого діяння (дії або бездіяльності), передбачала його суспільно небезпечні наслідки і бажала їх настання»;

2) «усвідомлювала суспільно небезпечний характер свого діяння (дії або бездіяльності), передбачала його суспільно небезпечні наслідки і хоча не бажала, але свідомо припускала їх настання»;

3) «передбачала можливість настання суспільно небезпечних наслідків свого діяння (дії або бездіяльності), але легковажно розраховувала на їх відвернення»;

4) «не передбачала можливість настання суспільно небезпечних наслідків свого діяння (дії або бездіяльності), хоча повинна була і могла їх передбачити».

РЕЗЮМЕ

В статті содержитися научний коментарий ст. 23 Уголовного кодекса України.

SUMMARY

The article contains a scientific commentary to the Article 23 of Criminal Code of Ukraine.

Рекомендовано кафедрою кримінального та адміністративного права

Подано 10.10.09